

Les Escoles de Nova Creació: un repte de futur per l'educació al nostre país

El creixement de la població infantil en edat escolar a Catalunya ha generat, durant els últims quatre anys, un augment de la creació de nous centres educatius per part del Departament d'Educació. Aquestes escoles, que anomenem de nova creació, són centres “*en construcció*” en el sentit més ampli. No només són un projecte arquitectònic, sinó que passa a ser un projecte intens per aquells mestres que es fan càrrec de la seva gestió i de la definició de les línies pedagògiques del seu projecte educatiu.

Totes elles tenen uns trets comuns que les caracteritzen, i que les fan peculiars. Per exemple, el fet de néixer de nou, els ofereix l'avantatge de poder projectar el futur sense càrregues històriques. Al mateix temps, però, pot suposar un inconvenient no disposar d'aquest referent històric que les avaluï, ja que requereix d'un gran esforç per part de la direcció del centre i de l'equip de mestres, construir una imatge de l'escola que encara no existeix, que tot just comença a ser i que, sobretot, hi ha la voluntat que sigui d'una manera determinada.

Una oportunitat dins dels sistema Educatiu

Molts dels mestres que han acceptat iniciar una escola són mestres amb anys d'experiència, que s'han format i reflexionat abastament sobre educació, i que han vist en les escoles de nova creació l'oportunitat de començar des del principi un projecte, que no vol dir començar de zero, tal i com queda reflectit en els altres articles d'aquest monogràfic, sinó reconeixent el bagatge de tants anys de professió i de l'experiència d'altres escoles que han estat un referent a Catalunya i a Europa.

Els equips de les escoles de nova creació han iniciat la seva tasca amb una il·lusió i energia desbordants. Reconeixen que són protagonistes d'un gran moment i moviment pedagògic, ja que, donada la complexitat de la situació, el repte és molt gran.

Es troben amb molts obstacles, com són l'haver de vetllar per la qualitat d'unes obres que no s'acaben mai; com el de recollir la matrícula viva de les famílies novingudes que van arribant a mig curs a les respectives poblacions, el de créixer, algunes d'elles, massa ràpidament, i haver d'expandir-se en barracots, incorporant nous mestres a l'equip sense haver-ho previst a l'inici de curs, i així un llarg etcètera. La majoria d'equips salven i trampegen aquestes adversitats amb molta traça a fi de fer possible un projecte que va prenent forma, i que ha de consolidar-se en un futur immediat.

En aquests moments les escoles de nova creació són la punta emergent d'un iceberg dins del Sistema Educatiu. Representen l'oportunitat d'innovar i proposar escoles més adequades a la societat actual, més adaptables als canvis i amb més vitalitat per encarar el futur, justament perquè tenen la possibilitat de fer una destil·lació suggerent dels moviments pedagògics dels darrers anys incorporant o emfatitzant aspectes que no estan del tot resolts: una mirada complexa i sistèmica de l'educació i la docència, que permeti amplificar la manera d'encarar els processos d'ensenyament-aprenentatge, així com la possibilitat de tenir una major cura de les relacions amb les famílies i la comunitat del context social on estan inserides.

L'intercanvi com espai de formació

Des de l'ICE de la UAB hem vist oportú fer un acompanyament a aquest equip de mestres que, a pesar de tenir intencions molt clares, de vegades senten la soledat del corredor de fons. La formació que hem proposat ha estat la d'oferir un seminari on l'eix de les trobades s'ha fet entorn a temes com l'acolliment, la gestió de l'aula, el temps i, sobretot, l'intercanvi de les pròpies experiències.

De cada escola que ha començat podríem fer una història dels seus inicis. Les variables en són moltes ja que l'entorn natural, el tipus de població, el tarannà dels ajuntaments i les filosofies pedagògiques dels diferents equips conformen escoles diverses i variades.

N'hi de rurals, envoltades de natura, i n'hi ha d'urbanes i envoltades de parets, de totxana i de sorolls. N'hi de petites amb un creixement suau i n'hi ha de grans, amb un increment constant de població escolar. N'hi que donen oferta a una població estable en el territori i n'hi ha que s'han d'adaptar a una població en trànsit, a la recerca de millors oportunitats econòmiques. N'hi ha que poden comptar amb construccions fetes a la mida de les necessitats de l'escola i n'hi ha on els mestres no han pogut intervenir de cap de les maneres. N'hi ha que comencen amb un equip que s'han pogut triar entre ells i, per tant, els ha estat més fàcil dissenyar el projecte i n'hi ha que s'han trobat, tot d'una, amb un projecte entre mans i que s'han d'anar coneixent a mida que avança la concreció. N'hi ha que senten la inspecció al seu costat, i n'hi ha que se senten més fiscalitzats que acompanyats ... Probablement aquesta diversitat, que en algun cas es podria interpretar o viure com un punt feble, és la que li dona la força que tenen i la significativitat del moviment que estan generant.

Al costat de les peculiaritats de cada centre, en les sessions d'intercanvi hem pogut comprovar que hi ha idees molt potents al darrera de les propostes. Cada escola presenta el seu projecte a les altres i hem vist els punts de confluència i les idees que comparteixen totes elles.

S'ha constatat que hi ha temes que, des de l'escola, són la clau de volta per donar resposta a les necessitats del món actual. Un món cada cop més complex, que avança tecnològicament i que no sempre dona resposta a les necessitats socials; un món on es barregen les cultures i les llengües; que augmenta les incerteses i, per tant, diversifica les expectatives de futurs; un món que fa créixer de manera exponencial els inputs d'informació, que no sempre es tradueixen en coneixement i en sabers. Un món divers, globalitzat, amb el que comporta d'avantatges i d'inconvenients.

Les escoles de nova creació saben que són un espai que han de donar resposta a aquests canvis, que sovint provoquen un cert caos familiar, social, ambiental ... Les escoles veuen que tenen un espai i un lloc en aquest món canviant, possiblement el de traduir aquest caos extern en un ordre pausat i pautat que ajudi a construir una petita societat que viu en la cultura que el centre va creant amb la participació de les famílies i amb les realitats que els infants aporten. Veuen que han d'oferir un espai de seguretat per fiançar un creixement més harmònic dels infants. En definitiva, veuen que han de construir l'escola amb una nova mirada, una mirada més àmplia.

Una nova manera de mirar l'escola

En aquest escenari, o escenaris, en que hi posen la primera pedra les noves escoles, exposem els eixos que n'han estat el plantejament essencial i els temes de debat.

Totes aquestes escoles han proposat i dut a terme l'àmbit de l'acollida com a element indispensable de cohesió de la comunitat escolar: acolliment als nens i nenes que estrenaran una escola, l'acolliment a les famílies que han de dipositar la confiança en una escola que encara està per consolidar, l'acolliment als mestres nous que s'han d'anar fent seu un projecte que no han viscut des d'un inici. S'han proposat l'acolliment no només com un fet puntual sinó amb l'esperit de donar-li continuïtat, amb una manera de fer participativa, afectuosa i inclusiva.

L'altre tema clau és el de com es plantegen la gestió del currículum i els aprenentatges. Està clar que l'escola és l'espai on els nens i nenes van a aprendre i on han de desenvolupar les competències que els ha de fer més hàbils a l'hora de formar part de la cultura del país. Però... com es desenvolupen aquestes competències? Aquí rau el gran ventall de possibilitats, d'estratègies pedagògiques i organitzatives que promouen el coneixement i ofereixen l'oportunitat que els infants desenvolupin les seves capacitats, i on puguin formar-se individual i col·lectivament.

Dins de les propostes hi ha intencions de fer aules que permetin una participació més activa dels infants, que permetin l'experimentació i la interacció. Així sorgeixen els ambients, o espais preparats per a experimentar amb materials diversos, espais que permeten la lliure circulació o la rotació per posar en joc les necessitats motrius, simbòliques, emocionals i intel·lectuals dels

infants. Així, també, hi ha una aposta per treballar per projectes, que és una manera de fer en que els interessos dels nenes i els dels mestres es van encadenant entorn a temes que poden partir d'una curiositat i que acaben esdevenint treballs de recerca d'informació, d'experimentació i d'investigació

I, així, apareix també la necessitat que el grup d'infants que comparteixen una aula, siguin de la mateixa edat o no, esdevinguin protagonistes del que volen saber, que s'interessin pel propi pensament i pel dels altres; que en aquest créixer en el coneixement col·lectiu, se sentin part integrant d'un grup, on cada un d'ells és important i hi té un lloc.

I el temps? Aquest és el cavall de batalla de totes les escoles. Com fem el que volem fer i alhora cobrir les demandes que arriben cada dia de les famílies, del municipi i de l'administració? Com podem mantenir els propòsits per consolidar el projecte i donar resposta a l'allau d'aplicatius i documents que ens arriben tot sovint i que hem de retornar urgentment al Departament? Vaja un dilema! Aquesta és una de les grans preocupacions de les escoles de nova creació. Necessiten molt de temps per fer-se seva l'escola, per saber-la explicar i per documentar el que van fent a fi d'anar construint la pròpia història, i resulta que el temps s'escola amb temes no previstos, amb demandes incontrolades, amb burocràcies que sovint no reverteixen, posteriorment, en benefici de l'escola.

La majoria de les escoles volen oferir als infants espais de calma i tranquil·litat, per poder respectar el seu temps, el temps per fer les coses serenament i per respectar el seu temps d'evolució. Els mestres, està clar, som els qui hem de preservar el temps dels infants. Si els hi preservem el temps, també els hi preservem la seguretat i la integritat.

Però... qui preserva el temps dels mestres? I aquí continua el dilema. La majoria de mestres que comencen una escola nova estan a l'equip directiu i seran ells qui hauran de preservar els mestres de l'allau de les múltiples demandes. A l'equip directiu pertoca filtrar a la resta de mestres allò que és urgent del que no ho és i destriar el gra de la palla. Destriar aquelles tasques i espais de reflexió i formació que han de configurar el que s'han proposat per garantir una escola amb projecte propi, d'allò que és superflu i que, encara que sembli urgent des d'entitats i institucions diverses, no ho és per l'escola.

En els articles que segueixen, trobareu exemplificacions i reflexions d'aquests i d'altres aspectes de diferents escoles que expliquen part del seu projecte i la manera com estan resolent alguns dels temes que ens ocupen.

Carmina Bosch, Carles Parellada, Marga Teixidor, David Vilalta
Unitat de Formació del Professorat d'Infantil i Primària de l'ICE de la UAB
Bellaterra, 16 de juny de 2008